

Från nyinflyttad till stolt Göing

Slutrapport från beredningen från nyinflyttad till stolt Göing

2016-04-01

Östra Göinge
kommun

1 Bakgrund och uppdrag

Kommunfullmäktiges planeringsberedning (PPB) föreslår vilka prioriterade områden som skall belysas, genom uppdrag till tillfälliga beredningar, under mandatperioden. I början av 2015 tillfrågades därför alla partigrupper i kommunfullmäktige om vilka områden man ansåg borde prioriteras. Integrationsfrågan nämndes av alla partier som viktig att belysa i form av ett beredningsuppdrag.

Fullmäktiges planeringsberedning har bedömt att frågan om integration inte bör behandlas avskilt från frågan om hur man bemöter nyinflyttade till kommunen i allmänhet. Om vi på lång sikt skall kunna fortsätta att bli fler kommuninvånare är det viktigt att alla nyinflyttade oavsett bakgrund blir stolta Göingar som trivs och talar väl om och sprider en positiv bild av kommunen. Alla skall kunna komma in i ett sammanhang som gör att man blir en del av lokalsamhället och så småningom en stolt Göing. Fullmäktiges planeringsberedning föreslog därför att kommunfullmäktige skulle tillsätta en tillfällig beredning med uppdrag att behandla frågan hur man går från att vara nyinflyttad till stolt Göing, vilket kommunfullmäktige gjorde i juni 2015.

Efter genomfört uppdrag överlämnar härmed beredningen Från nyinflyttad till Stolt Göing sin slutrapport.

2 Genomförande, aktiviteter och beredningens sammansättning

Beredningen har genomfört huvuddelen av sitt arbete under hösten 2015 och början av 2016. Arbetet har bedrivits i form av arbetsmöten, studiebesök, besök vid beredningens möten av företrädare för myndigheter och andra aktörer. Till beredningen har knutits en dialoggrupp med personer som är lokalt engagerade som volontärer med att hjälpa flyktingar och nyanlända in i samhället. Beredningen har löpande redovisat sitt arbete vid kommunfullmäktiges sammanträden. En föreläsning av migrationsforskaren Joakim Ruist, vid Göteborgs universitet har genomförts i samband med fullmäktiges sammanträde i mars 2016. Beredningen har också genomfört en medborgardialog.

Beredningen har haft följande sammansättning:

Parti	Ledamöter	Parti	Ersättare
KD	Magnus Nilsson, ordförande	MP	Stig Svensson
M	Sofia Sommer	M	Inger Mattsson
C	Olof Lindqvist	L	Baraka Sebise
S	Miklos Liewehr, vice ordförande	S	Nikolaj Håkansson
S	Kristin Johansson	S	Werner Kuhleber
S	Anders Bengtsson	V	Bernardo Espinoza
SD	Mats Rosenqvist	SD	Roberto Fierro

Arbetet i beredningarna sker inte på samma sätt som i en nämnd utan är mer att likna vid projektarbete där ersättarna deltar och bidrar med sina synpunkter, kunskaper och erfarenheter på samma villkor som ledamöterna. Beredningarnas arbete innebär endast undantagsvis att fatta beslut och det är enbart då som skillnaden mellan ledamöter och ersättare har någon praktisk betydelse.

Till beredningen har följande dialoggrupp varit knuten: Anna-Stina Thagesson, Broby, Alf Malmberg, Sibbhult och P-O Dahl, Glimåkra.

3 Medborgardialog

Kommunfullmäktiges beredningar har ett särskilt stående uppdrag att fördjupa dialogen med medborgarna inom olika programområden. En viktig del av detta är att pröva och utveckla olika metoder för en sådan dialog. Begreppet stolthet är en viktig del av kommunens vision och Stolta Göingar är viktiga för kommunens utveckling, eftersom de är goda ambassadörer som sprider en positiv bild av hur det är att leva och verka här. Det är också viktigt för integration och sammanhållning att de som flyttar till kommunen blir en del av den gemenskap som det innebär att vara en Stolt Göing.

Av dessa anledningar har beredningen valt att genomföra en medborgardialog kring begreppet stolthet och vad det är som gör eller skulle göra invånarna stolta över sin kommun. Efter en inventering av olika metoder för medborgardialog valde beredningen att vid två tillfällen pröva metoden ”Spontana möten”. Den innebär att man ger sig ut ”på byn” för att möta medborgarna där de befinner sig i vardagen, vid snabbköpet, på biblioteket, på skolan, vid busstationen eller någon annanstans.

3.1 Resultat från medborgardialog

Nedan redovisas kortfattat frågeställningar och resultat från medborgardialogen.

Kommentar kring ordet STOLT

Inte så många kommentarer kring ordet stolt. Någon menar att ordet har en negativ laddning av att se sig som förmer än andra och att man till och med är en översittare om man är stolt. Någon menar att det är en svår fråga att svara på, att det behövs mer betänketid för att göra det. Ytterligare någon framhåller att den varit stolt i 88 år. I övrigt glider kommentarerna över till att handla om vad det är som gör att man är stolt eller inte stolt.

Vad gör dig mest stolt?

Det som framför allt gör de svarande stolta är naturen, lugnet och skogen och att det inte finns någon stress. Vackra bymiljöer och byförnyelsen i Knislinge nämns också som något man är stolt över. Man är också stolt över att det finns många vänliga människor och ett socialt liv som ger sammanhang och mening. Vårdcentralen, personalen i hemtjänsten och förskolans verksamhet nämns också, liksom att det är bra kollektiva

kommunikationer. Någon är stolt över att bara få vara här och att få lära sig språket och utbilda sig.

Vad skulle mer göra dig stolt?

Fler marklägenheter, främst till pensionärer, nämns av flera som något som mer skulle göra att man blev stolt. Ett nytt badhus/simhall nämns av några som en ytterligare stolthetsskapande faktor. Fler parker eller att det snyggas till i parkerna nämns också. Att få göra något för Sverige när man fått komma hit nämns av någon som skulle bidra ytterligare till stolthet. Ytterligare någon vill bli polis och hjälpa andra nyanlända att följa de regler som finns här i Sverige.

Vad skulle vi (kommun, politik) ändra för att Du skulle bli stolt?

Framför allt nämns skolan men även äldreomsorgen som områden som kommunen/politiken skall satsa på. Det framhålls att skolan är oerhört viktig både för infödda och nyinflyttade. Någon menar att det ställs alldeles för låga krav på barnen och att förväntningarna på dem är alldeles för låga i skolan där de går. Fler arbetstillfällen nämns som viktiga, liksom billiga och bra bostäder. Någon nämner att det är för många nya som kommer hit och någon annan att den upplever en dålig säkerhet och att vi varit naiva när det gäller de utmaningar som följer av inflyttning från andra länder. Ett par stycken nämner att sexvåningshuset inte skall byggas, i stället bör man satsa på grönområden.

Vad kan Du (som invånare) ändra för att Du skall bli stolt?

Väldigt få har besvarat denna fråga. Någon nämner att det är trevligt med liv och rörelse på byn, vilket det ofta är de nyinflyttade som står för. Personen är bekymrad över att en del har problem med att det är många som rör sig på byns gator.

Vad tror du är det viktigaste vi kan göra för att den nyinflyttade skall bli stolt Göing?

De flesta framhåller arbete som nödvändigt för att nyinflyttade skall bli stolta Göingar. Tillgång till bostäder nämns också av flera som en mycket viktig förutsättning. Vidare framhålls behovet av språkutbildning för nyanlända och av bra skolor för barnen. Några nämner att föreningslivet är viktigt för att ta emot nyanlända. Någon nämner att vi måste lära de nyinflyttade att bli lite mer som en riktig Göing. Kommunikationerna nämns också.

Erfarenheter från att använda medborgardialog som metod

Erfarenheter från att använda den här typen av medborgardialog redovisas i bilaga 1.

4 Utgångspunkter samt möjligheter och utmaningar

4.1 Utgångspunkter

Beredningen har fört flera samtal om begreppen; öppenhet, värdegrund, möjligheter, rättigheter, skyldigheter. Beredningen konstaterar att dessa begrepp går att fylla med olika innehåll och förväntningar. Bara genom att föra ett samtal om vad dessa begrepp står för kan de hållas levande och aktuella. I ett sådant samtal är det viktigt att uppmärksamma att de uttalade och outtalade regler, som ibland betraktas som ett slags samhällskontrakt mellan den enskilde och det offentliga, innehåller både rättigheter och skyldigheter. Beredningen vill, som en grund för det vidare resonemanget, slå fast att.

- Östra Göinge skall vara en välkomnande och öppen kommun för alla.
- Östra Göinge utgår ifrån alla människors lika värde.
- Östra Göinge bevakar varje människas rättigheter och tydliggör dennes skyldigheter.
- Östra Göinge bejakar varje människas möjligheter.

Beredningen menar att en viktig uppgift är att säkerställa att dessa värden blir en del av kommunens löpande verksamhet och kommer till uttryck i beslutsfattande, organisering, utformande och utförande av tjänster och i uppföljningen av verksamheten.

4.2 Möjligheter och utmaningar

Det är mycket positivt att befolkningen nu sedan några år ökar till följd av en stor inflyttning. Samtidigt innebär detta både möjligheter och utmaningar. Nedan redogörs för de möjligheter och utmaningar som framkommit under beredningens arbete.

4.2.1 Möjligheter

En möjlighet att uppnå visionen 15 000 stolta Göingar

Nuvarande befolkningsökning innebär i sig en möjlighet för kommunen att uppnå visionen 15 000 stolta Göingar. De senaste årens utveckling betyder att en lång trend med minskande befolkning brutits. År 1979 hade Östra Göinge kommun 15 500 invånare, vilket är det högsta antalet sedan Statistiska Centralbyrån började redovisa befolkningsstatistik enligt den nya kommunindelningen. Därefter minskade invånarantalet för att under andra halvan av 1980-talet stabiliseras runt 15 000. Efter 1993 inleddes åter en period av minskande invånarantal. Mellan 1993 och 2009 tappade kommunen ca 1600 invånare. Men sedan 2010 pekar kurvan åter uppåt och antalet Göingar har ökat med nära 600. Förklaringen är inflyttning från utlandet på grund av oro och konflikter i andra delar av världen. Rätt hanterad innebär den ökade inflyttningen en möjlighet för kommunen att uppnå visionen 15 000 stolta Göingar om ett antal år.

Inflyttningsöverskottet sänder positiva signaler till omvärlden

Den positiva nettoflyttningen sänder en tydlig signal till omvärlden att Östra Göinge är en kommun där människor väljer att bosätta sig, vilket i sin tur skapar ytterligare ökat intresse för kommunen som plats att leva på. Det ger alltid bättre signaler till omvärlden att växa än att krympa. Att tappa invånare blir ett slags ”stigmatisering” som sänder oönskade signaler om att ha blivit bortvald. Den nuvarande utvecklingen sänder i stället signaler som ökar intresset för fler personer att vilja bosätta sig här.

Inflyttning av utrikesfödda bidrar till att underlätta den demografiska försörjningsbördan på sikt

Befolkningsökningen, som till stor del förklaras av att fler utrikesfödda än tidigare nu flyttar till kommunen, har en positiv effekt på den så kallade demografiska försörjningsbördan eftersom dessa inflyttare är förhållandevis unga, jämfört med den befintliga befolkningen. På lång sikt, och under förutsättning av att människor har ett arbete, är det till fördel att det finns fler som kan försörja dem som inte är i förvärvsarbetande ålder. Visserligen kompenserar skatteutjämningsystemet för obalanser i åldersstruktur men det är alltid bättre för en kommun att vara så lite beroende som möjligt av statliga stödssystem för att finansiera sin verksamhet.

Nya möjligheter till ökat bostadsbyggande

Befolkningsökningen har inneburit en kraftigt ökad efterfrågan på främst hyresrätter i kommunen. Bostadsmarknaden har tidigare under många år präglats av ett överskott på bostäder, framförallt på grund av tomma hyreslägenheter i det kommunala bostadsföretaget. I dag finns det i princip inga lediga lägenheter att uppbringa i Göingehems bestånd. Efterfrågan på småhus har också ökat under senare tid, främst i de södra delarna av kommunen, där det pågår ett generationsskifte med inflyttning av barnfamiljer i villaområdena i Hanaskog och Knislinge. Bostadsbristen är en ny utmaning i kommunen som kräver nya strategier men den öppnar också nya möjligheter på sikt. Den ökade efterfrågan innebär en möjlighet till nyproduktion av hyresbostäder som uppfyller dagens krav på moderna och miljövänliga bostäder. Exempelvis har kommunen i ägardirektiv till Göingehem gett ett särskilt uppdrag att under de kommande fyra åren bygga minst 120 nya bostäder med prioritet på byarna längs riksväg 19. Miljövänliga lösningar och hög kvalitet skall prägla bolagets nybyggnation. Sannolikt kommer dock fler åtgärder att krävas för att uppnå balans på bostadsmarknaden. Ett ökat byggande av hyresbostäder kan på sikt också leda till en större rörlighet på bostadsmarknaden genom att villor blir lediga till försäljning när det finns moderna attraktiva alternativ i hyresbeståndet för villaägare som vill ha ett boende med högre serviceinnehåll och mindre eget arbete.

Större underlag för service och handel

Tillskottet av nya Göingar innebär att underlaget för service och handel ökar i kommunens byar. I översiktsplanen har kommunen fastslagit att en viktig utgångspunkt för den fysiska planeringen och för planeringen överhuvudtaget är att skapa förutsättningar för levande byar genom olika typer av mötesplatser. Ett exempel är planeringen av stationsområdena för de superbussar som beräknas angöra kommunens större byar om några år. I anslutning till dessa vill kommunen att det skall finnas någon slags kommersiell service i form av kafé- eller kioskverksamhet. En förutsättning för detta

är att det finns människor som utnyttjar denna typ av kommersiell service. Att det nu blir så många fler Göingar förbättrar förutsättningarna för detta och för lokal handel och näringsverksamhet överhuvudtaget. Många av dem som nu kommer till kommunen har också erfarenhet av att driva egna mindre företag, i sina tidigare hemländer, vilket kan vara en möjlighet som bör utnyttjas och uppmuntras för att stimulera till ökat lokalt småföretagande.

4.2.2 Utmaningar

Kommunens vision är 15 000 stolta Göingar. Den nuvarande befolkningsökningen är som ovan nämnts en möjlighet för kommunen att uppnå visionen. En nyckel till framgång är att alla som flyttar hit oavsett bakgrund får förutsättningar att bli just stolta Göingar som upplever delaktighet, känner tillit och blir en del av det lokala samhället och väljer att stanna kvar i kommunen och inte att flytta vidare efter något eller några år. Men precis som alltid innebär utvecklingen inte bara möjligheter. Under arbetet med beredningens uppdrag har också ett antal utmaningar identifierats mot målsättningen att alla nyinflyttade skall bli Stolta Göingar. Dessa är följande:

Det är en utmaning att skapa sådana förutsättningar att de som nu flyttar till kommunen inte flyttar vidare efter några år.

De allra flesta nya kommuninvånare kommer från andra kommuner i Skåne eller från kommuner i övriga Sverige. Under senare år, och särskilt under 2015, har dock antalet inflyttare från utlandet ökat ganska markant jämfört med tidigare. Det beror till största delen på att många flyktingar nu söker sig till Sverige på grund av krig och konflikter i olika delar av världen. En del av dessa kommer som inflyttare till vår kommun. Det är alltså till stor del på grund av den politiska oron och kriser i avlägsna delar av världen som invånarantalet i Östra Göinge kommun nu sedan några år växer.

Det är mycket positivt att befolkningen i kommunen nu ökar och det är helt i linje med kommunens vision 15 000 stolta Göingar. Men samtidigt måste man vara medveten om att den kraftiga ökningen av antalet invånare som vi nu ser kan leda till en kraftig ökning av antalet utflyttare om några år om inte de nyinflyttade finner sig tillrätta och blir en del av lokalsamhället. Det är därför mycket viktigt att kommunen hittar en strategi för detta så att inte nuvarande utveckling blir till en bumerang om några år. Bostadsfrågan och jobbfrågan liksom frågan kring mottagande, bemötande, värderingar och attityder är centrala delar av en sådan strategi.

I en strategi för att få nyinflyttade att välja att stanna kvar måste man sannolikt särskilt beakta att den så kallade sekundäromflyttningen bland utrikesfödda är mycket stor. I många av landets kommuner är det vanligt att väldigt få av de utrikesfödda finns kvar i kommunen några år efter inflyttning. Det generella mönstret är att nyinflyttade utrikesfödda söker sig från glesbygds-, landsbygds-, - och industrikommuner till kommuner i storstadsområden och till större städer. De vanligaste orsakerna till denna flytt är arbete, social situation (släkt och vänner) samt lokal attraktionskraft¹.

¹ För en utförligare beskrivning av sekundäromflyttning bland invandrare till landets kommuner, under perioden 2006-2010, se ”Sveriges nya geografi 2014”, från Arena för tillväxt.

Samtidigt har kommunerna möjlighet att påverka antalet kvarboende inflyttare på olika sätt. En viktig faktor kan vara att koppla samman invandring och integration med det regionala och lokala tillväxtarbetet, i stället för att låta det vara en fråga för socialtjänsten. Möjligheten att finna en bostad är en annan viktig fråga liksom att tidigt få möjlighet till yrkespraktik eller arbete, något som kommunerna och lokala myndigheter bör samverka kring i betydligt större utsträckning än i dag.

Bostadsbristen försvårar för nyinflyttade att bli en del av samhället och kan leda till spänningar i lokalsamhället

De senaste årens utveckling med ökad inflyttning och positiv befolkningsutveckling har inneburit att situationen på bostadsmarknaden har gått från överskott till en bostadsbrist på hyreslägenheter. I dag finns det i princip inga tomma lägenheter i Göingehems bostadsbestånd.

Denna situation är en möjlighet till ökat bostadsbyggande men är också en utmaning på flera sätt och är i dagsläget ett problem både för dem som vill flytta till kommunen och för dem som redan bor här. Om inte byggandet kommer igång i tillräcklig omfattning leder bostadsbristen till minskad rörlighet på bostadsmarknaden och till en lägre hushållsbildning än vad som annars skulle vara normalt. Till exempel blir det svårare för ungdomar att flytta hemifrån och bilda eget hushåll, även om de skulle vilja det och har de ekonomiska resurser som krävs för att hyra sin första bostad.

Brist på bostäder påverkar också människors benägenhet eller möjlighet att överhuvudtaget flytta till kommunen, vilket också försvårar för arbetsgivare att rekrytera personal till olika nyckelbefattningar.

En förutsättning för att nyinflyttade nyanlända skall kunna etablera sig i kommunen och komma in i samhället, efter att de genomgått arbetsförmedlingens etableringsverksamhet i den kommun där de är placerade, är att det finns bostäder i tillräcklig omfattning. I dag föreligger inte denna förutsättning.

Bostadsbristen riskerar också att leda till spänningar mellan nyinflyttade och infödda Göingar om de senare upplever att bostäder inte finns tillgängliga, för t.ex. ungdomar som vill flytta hemifrån till sin första bostad, på grund av att dessa tas i anspråk av asylsökande eller övriga utrikesfödda.

Många nyinflyttade har inte tillräckliga förutsättningar för att få tillträde till arbetsmarknaden

Under ett år flyttar normalt mellan 800 och 1000 personer till kommunen. En del av dessa flyttar för att de fått ett arbete här. Andra kommer hit till följd av krig och oroligheter i andra delar av världen och vill börja ett nytt liv i trygghet för sig och sin familj. Alla som flyttar till kommunen har behov av att känna tillhörighet och av att komma in i lokalsamhället men för vissa grupper är utmaningen större än andra. Ett arbete och möjligheten till egen försörjning är en av de viktigaste nycklarna till delaktighet och gemenskap med andra i den nya kommunen. En allt större del av de inflyttade har under senare år varit utrikesfödda. De utrikesfödda är en av de svagaste grup-

perna på arbetsmarknaden². De har ofta inte de kunskaper och färdigheter som krävs för att komma in på arbetsmarknaden. Ett av de största hindren är naturligtvis språket. Men även utbildningsnivån är ett stort hinder för arbete och integration. Det ställs normalt mycket höga krav på individens utbildning, kunskapsnivå och produktivitet för att det skall vara möjligt att komma in på den svenska arbetsmarknaden.

En stor del av de flyktingar som kommer till Sverige nu har inte gymnasieutbildning. Bland dem från Eritrea, Afghanistan och Somalia saknar nära hälften gymnasieutbildning och för många från dessa länder saknas dessutom uppgift om utbildning överhuvudtaget. Syrierna framhålls ofta som välutbildade och det stämmer till viss del, eftersom cirka en tredjedel av gruppen har en eftergymnasial utbildning (som dock oftast är kortare än tre år). Men integrationsproblemet är samtidigt stort även för många av Syrierna eftersom en tredjedel av gruppen inte ens har gymnasieutbildning.

Något som under senare tid uppmärksammas alltmer i samband med integrationsfrågan är den svenska lönestrukturen som i internationell jämförelse är mycket komprimerad, med höga ingångslöner på arbetsmarknaden. Frågan om lönestrukturen och huruvida den är ett hinder för integration, och vad man i så fall skall göra åt detta, har den senaste tiden debatterats intensivt och skillnaderna mellan de olika ståndpunkterna är stora.

Oavsett vilken ståndpunkt man har verkar de flesta dock vara överens om följande problembeskrivning.

Den svenska lönestrukturen är Europas och västvärldens mest komprimerade. Joakim Ruist, som forskar om invandring och ekonomi vid Handelshögskolan i Göteborg, har visat att i Sverige är andelen som tjänar mindre än två tredjedelar av medianlönen i stort sett obefintlig medan genomsnittet för de västeuropeiska länder som ingår i jämförelsen är 12 procent³. För USA är siffran 25 procent. Samtidigt har lönespridningen knappast förändrats alls under de senaste 20-30 åren trots att arbetskraftens sammansättning ändrats genom invandring av personer med låg eller mycket låg utbildning och kravnivån för det genomsnittliga jobbet ökat, genom att enkla industrijobb försvunnit.

Den komprimerade lönestrukturen är sedan lång tid en del av den svenska samhällsmodellen som bygger på en stark jämlikhetstanke, där stora resurser satsas på utbildning åt alla, för att skapa en befolkning där alla har goda kvalifikationer. Men vad som nu händer är att arbetskraftens sammansättning ändras i allt snabbare takt genom det stora inflödet av nyanlända flyktingar. Dessa är inte utrustade med de kvalifikationer som krävs för att få tillträde till den svenska arbetsmarknaden som den ser ut idag.

Mot bakgrund av ovanstående har förslag framförts att man bör bryta upp den komprimerade lönestrukturen och skapa möjligheter för nya instegsjobb på den svenska arbetsmarknaden med lägre löner för att göra det attraktivt att anställa personer med

² För utrikesfödda är sysselsättningsgraden bland utrikesfödda i kommunen bara drygt 40 procent, vilket är betydligt lägre än genomsnittet i riket och i Skåne-Blekinge där den i och för sig också är mycket låg jämfört med infödda svenskar.

³ Joakim Ruist <http://joakimruist.blogspot.se/>

lägre utbildnings- och kompetensnivå än vad som nu krävs för att få ett arbete. Förslaget har som ovan nämnts föranlett en intensiv debatt med tydliga ideologiska skillnader.

Frågan om den svenska lönestrukturen och arbetskraftens förändrade sammansättning ligger utanför beredningens uppdrag och är egentligen inte heller primärt en fråga för den kommunala nivån. Arbetsförmedlingen och staten har ansvaret för arbetsmarknadspolitiken och för att människor skall komma i sysselsättning och få ett arbete. Samtidigt har kommunerna det yttersta ansvaret att enligt socialtjänstlagen sörja för sina invånare om arbetsmarknadspolitiska åtgärder inte lyckas. Konsekvenserna av faktorer som lönestruktur, utbildningsnivå och förändring av arbetskraftens sammansättning blir därför mycket påtagliga i kommunerna och det är i kommunerna som effekterna av utanförskap och hög arbetslöshet till sist måste hanteras. Beredningen menar därför att ovanstående problembild är relevant och viktig att lyfta fram inom ramen för uppdraget för att beskriva den utmaning som Östra Göinge, liksom alla andra kommuner, har att möta.

Beredningens bedömning är, mot bakgrund av ovanstående beskrivning, att en av de största utmaningarna, när det gäller integrationen av nyanlända i kommunen och i landet som helhet, är att ge de många nyanlända flyktingar de kompetenser och färdigheter som behövs för att kvalificera sig för ett arbete på den svenska arbetsmarknaden. För att lyckas med detta krävs insatser både på central och på lokal nivå. Det handlar om språkkunskaper, validering av tidigare utbildning och erfarenhet, utbildningsinsatser av olika slag, yrkespraktik, nätverksbyggande, översyn av regelverk, samverkansformer mellan myndigheter etc.

Kommunens branschstruktur underlättar inte för nyinflyttade som står långt från arbetsmarknaden att få ett arbete

För Östra Göinge kommun är branschstrukturen en ytterligare komplicerande faktor. Den kännetecknas av många arbetstillfällen inom tillverkning och få inom tjänstesektorn. Trenden har därtill under lång tid varit att många lågproduktiva ingångsjobb försvunnit inom industrin. Dessutom har utvecklingen sedan finanskrisen inneburit en närmast dramatisk omvandling av branschstrukturen i kommunen genom ett bortfall av över tusen industrijobb. Dessa har endast i mycket begränsad omfattning ersatts av arbetstillfällen inom andra näringsgrenar. Detta är en av anledningarna till att sysselsättningen bland grupper med svag anknytning till arbetsmarknaden är lägre i Östra Göinge än i övriga delar av länet där inslaget av tjänsteproducerande verksamhet är större.

Väntan under asylperioden används inte på ett meningsfullt sätt för åtgärder som underlättar framtida inträde på arbetsmarknaden

Ett särskilt problem som gäller de asylsökande är de långa handläggningstiderna hos Migrationsverket. Den tid som de asylsökande väntar på besked om uppehållstillstånd har ökat från i genomsnitt cirka tre månader till runt ett år. Det beror till stor del på längre handläggningstider hos Migrationsverket till följd av det ökade antalet asylsökande. Utvecklingen under hösten 2015 kommer sannolikt att innebära att väntetiden blir ännu längre under 2016. Migrationsverket befarar att den kan komma att förlängas

till två år. Under den tid som man väntar på besked om uppehållstillstånd är man inte berättigad till undervisning i Svenska för Invandrare.

Inte heller är det i praktiken möjligt att pröva att arbeta mot ekonomisk ersättning/lön under tiden asylansökan behandlas. Nuvarande system innebär att för varje krona som den asylsökande tjänar så minskar Migrationsverkets dagersättning med samma summa. Denna reducering av dagersättning görs för alla i familjen/hushållet och inkluderar även reducering för boendekostnaderna. Arbetsgivaren skall på ersättningen/lönen också betala arbetsgivaravgifter. Regelsystemet innebär så höga margina-effekter på intjänade pengar att det i praktiken inte finns några ekonomiska incitament för den asylsökande att arbeta och bidra till sin egen försörjning.

Bristande samverkan inom det arbetsmarknadspolitiska fältet

Ett arbete och möjligheten till egen försörjning är en förutsättning för att bli en del av det lokala samhället. I kommunen finns flera aktörer som verkar för att människor med svag anknytning till arbetsmarknaden, dit många av de nyinflyttade nyanlända hör, skall få ett arbete. Arbetsförmedlingen har huvudansvaret men kommunen har också en viktig roll liksom Försäkringskassan och den ideella sektorn. Kommunen har i en särskild studie⁴, tillsammans med Arbetsförmedlingen kartlagt hur samverkan inom det arbetsmarknadspolitiska fältet inom kommunen fungerar. Studien visar att samverkan mellan myndigheter och mellan myndigheter och andra aktörer kan bli mycket bättre än idag. Myndighetsgränser, regelverk, och snäva uppdragsbeskrivningar hindrar en effektiv samverkan med utgångspunkt i den enskildes livssituation. Bristen på helhetssyn och samverkan drabbar särskilt dem som står långt eller mycket långt från arbetsmarknaden som ofta är i behov av en fungerande kedja av olika åtgärder. Den stora utmaning som studien pekar på är att utveckla effektiva metoder under etableringsfasen för att hindra att nyanlända efter etableringen går in i arbetslöshet. Förstudien pekar på att kommunen och arbetsförmedlingen måste samverka mycket mer än idag kring aktiviteter i anslutning till etableringsverksamheten för att hitta lösningar som i större utsträckning leder till arbete.

Problembilden bekräftas av Thomas Hannjö, ansvarig för etableringsverksamheten vid Arbetsförmedlingen, som besökte beredningen i november 2015 för att berätta om etableringsuppdraget och hur Arbetsförmedlingen arbetar för att nya Göingar skall komma in på arbetsmarknaden.

Brist på tillit och sammanhållning kan bli ett av våra största samhällsproblem.

Alla som flyttar till en ny plats - en ny kommun eller ett nytt land - behöver känna att de är en del av den (upplevda eller verkliga) gemenskap som i någon mening förenar de människor som är medborgare i det nya landet eller medlemmar i den nya kommunen. Beroende på vem man är eller var man kommer från, och på förutsättningar i övrigt, tar denna socialiseringsprocess kortare eller längre tid, eller så blir man av olika skäl inte en del av det nya samhället överhuvudtaget. Känslan av gemenskap och delaktighet är viktig för sammanhållning och tillit i samhället. Motsatsen till sam-

⁴ GoingeForward - slutrapport. En förstudie om förbättrad samverkan kring svaga grupper på arbetsmarknaden.

manhållning och tillit är utanförskap och social misstro. Utanförskap kan ha många orsaker men en viktig orsak är att man aldrig får chansen till egen försörjning genom ett arbete. Grupper med svag eller nästan ingen anknytning till arbetsmarknaden löper störst risk att hamna i utanförskap. I dag är de utrikesfödda den grupp som står allra längst från arbetsmarknaden och som alltså löper störst risk för utanförskap.

Utanförskap uppstår när människor aldrig får chansen att bli en del av den större gemenskap som omfattar hela samhället⁵. Avsaknad av delaktighet i majoritetssamhället innebär att värderingar, tankemönster och identitet enbart formas i den mer avgränsade miljö där man vistas och upplever att man har sin tillhörighet. När människor sluter sig samman och finner sin identitet i mindre och mer slutna grupper, eller om man så vill ”enklaver”, uppstår misstro och bristande tillit mellan grupper vilket på sikt riskerar att påverka hela samhällsklimatet och samhällsutvecklingen. Beredningen menar att detta sannolikt är ett av de största utmaningarna om integrationen inte lyckas.

Tillit till andra människor brukar liknas vid ett samhälles sammanhållande kitt. Länder med hög tillit har som regel en stabil demokrati, stark ekonomi, god folkhälsa, låg korruption, låg brottslighet samt en hög nivå av jämlikhet och jämställdhet. Bristande tillit kan innebära stora sociala och samhälleliga kostnader på sikt.

Internationella mätningar visar att i Sverige och de nordiska länderna är tilliten extremt hög. Den svenska tilliten har också underlättats av att befolkningen har varit homogen, och den bygger på en historia präglad av samförståndslösningar och kompromisser.⁶

I undersökningen ”Tillitsbarometern⁷” har man mätt graden av tillit i olika kommuner och bostadsområden. Där framkommer att det finns ett samband mellan hög grad av etniskt mångfald och graden av tillit. De som bor i områden med mångfald har lägre lokalsamhällestillit. Forskarna bakom studien menar att vår förmåga att hantera den etniska mångfalden som går att koppla till en tillitsminskning är en avgörande fråga för vår tid.

Samtidigt finns studier som visar att de som kommer till ett land efter en tid ofta anpassar sin generella tillit till landets nivåer. Men som ovan nämnts har de som kommer till Sverige i dag svårt att ta sig in på arbetsmarknaden och då blir det svårt att bygga upp någon tillit⁸.

⁵ Se till exempel Jan Edlings under hösten 2015 publicerade och mycket uppmärksammade studie av förekomsten av hög arbetslöshet, fattigdom och låg utbildning i 38 svenska förorter: ”Förorterna som Moder Svea glömde – En dokumentation av en obefintlig integrationspolitik”. Verdandi i oktober 2015.

⁶ Forskning och Framsteg 2014-09-04 av Henrik Höjer.

⁷ Den svala svenska tilliten (SNS förlag)

⁸ Forskning och framsteg a.a.

5 Beredningens överväganden

Mot bakgrund av ovanstående genomgång av de möjligheter och utmaningar som beskrivits ovan gör beredningen följande överväganden.

Att befolkningen i kommunen nu ökar beror till största delen på ett positivt flyttnetto i förhållande till utlandet. Beredningen menar att denna utveckling innebär en stor möjlighet att uppnå kommunens vision 15 000 stolta Göingar.

Men samtidigt innebär den en risk för framtida stor utflyttning och en negativ befolkningsutveckling om några år om inte de nyinflyttade finner sig tillräta och blir en del av lokalsamhället. Kommunen måste ta fram strategier för detta så att inte nuvarande utveckling blir till en bumerang om några år.

Bostadsfrågan och jobbfrågan liksom frågan kring mottagande, bemötande, värderingar och attityder är centrala delar av en sådan strategi. I en strategi för att få nyinflyttade att välja att stanna kvar måste man sannolikt särskilt beakta att den så kallade sekundäromflyttningen bland utrikesfödda är mycket stor. I många av landets kommuner är det vanligt att väldigt få av de utrikesfödda finns kvar i kommunen några år efter inflyttning. De söker sig ofta från glesbygds-, landsbygds-, - och industrikommuner till kommuner i storstadsområden och till större städer.

En viktig faktor, som sänder signaler om hur man ser på de nyinflyttade nyanlända, kan vara att koppla samman frågor kring integration med det regionala och lokala tillväxtarbetet, i stället för att låta det vara en fråga för socialtjänsten.

En annan viktig faktor är möjligheten att tidigt få yrkespraktik eller arbete, något som kommunerna och andra myndigheter bör samverka kring i betydligt större utsträckning än i dag. Kommunen har i en tidigare studie visat att kommunen och arbetsförmedlingen måste samverka mycket mer kring aktiviteter i anslutning till etableringsverksamheten för att hitta lösningar som i större utsträckning leder till arbete. Beredningen menar därför att den typ av samverkanslösningar som kommunen tillsammans med Arbetsförmedlingen avser att pröva inom till exempel projektet GoingeForward är mycket positivt och bör prövas i fler sammanhang.

Som ovan nämnts rymmer bostadsfrågan både möjligheter och utmaningar på flera olika sätt. Den ökade efterfrågan innebär möjligheter till ökat byggande av moderna och miljövänliga bostäder. Samtidigt hindrar nuvarande bostadsbrist människor att flytta till kommunen, har negativ effekt på tillväxt och utveckling, försvårar för arbetsgivare att rekrytera personal och är ett hinder för nyinflyttade att finna sig tillräta, starta ett riktigt liv och att integreras i lokalsamhället. För att minska risken för en omfattande sekundäromflyttning inom några år bör kommunen ha en strategi och en handlingsplan för hur bostadsförsörjningen för olika grupper skall lösas.

En av samhällsutmaningarna just nu är att ge de nyanlända tillräckliga kompetenser och färdigheter för att kvalificera sig till ett arbete på den avancerade svenska arbetsmarknaden. Detta kräver insatser både på central och på lokal nivå. Det handlar om språkkunskaper, validering av tidigare utbildning och erfarenhet, utbildningsinsatser

av olika slag, yrkespraktik, översyn av regelverk, samverkansformer mellan myndigheter etc. Men med tanke på att så stor del av de nyanlända inte ens har gymnasieutbildning eller kvalifikationer som passar den svenska arbetsmarknaden kanske detta ändå inte kommer att vara tillräckligt. Även om denna utmaning inte kan lösas eller hanteras enbart på lokal nivå bör den uppmärksammas lokalt eftersom de sociala och ekonomiska effekterna av att nyanlända inte kommer in på arbetsmarknaden uppstår och måste hanteras lokalt.

Men även om en nyanländ skulle ha tillräcklig kompetens och utbildning för att ta ett arbete på den svenska arbetsmarknaden förekommer så kallad strukturell diskriminering som innebär att den sökande kanske inte ens får chansen att presentera sig och sina kunskaper för en möjlig blivande arbetsgivare. Många berättelser finns om att ha blivit bortvald bara på grund av ett utländskt klingande namn. Sannolikt behövs attitydpåverkande insatser riktade till arbetsgivare för att motverka den typ av strukturell diskriminering som många vittnar om hindrar människor med utländsk bakgrund från att söka arbete på lika villkor. Även avsaknad av sociala nätverk och kontakter i arbetslivet är ett problem för många nyanlända som måste hanteras genom åtgärder på lokal nivå.

Den tid de nyinflyttade asylsökande väntar på besked om uppehållstillstånd måste utnyttjas till åtgärder som rustar dem för det svenska samhällets krav bättre än idag. I dag tar det cirka ett år för Migrationsverket att besluta i asylärenden och myndigheten befarar att handläggningstiden kan öka till två år under 2016. En meningslös och oviss väntan under så lång tid bryter ner även den starkaste individ, vilket inte kan vara i någons intresse. Även detta är primärt en fråga för den centrala nivån men eftersom konsekvenserna återigen måste hanteras lokalt är det kommunernas ansvar att trycka på och beskriva vilka konsekvenserna blir om den tid den enskilde väntar på besked om asyl inte utnyttjas bättre än idag.

Beredningen vill särskilt uppmärksamma frågan om social tillit och sammanhållning. En utmaning är hur vi skall kunna skapa en gemensam identitet eller om man så vill ett större "vi" som omfattar alla människor som bor i Sverige, eller Östra Göinge, oavsett om man är infödd svensk eller utrikesfödd, oavsett om man identifierar sig som syrier, kurd, jude, muslim eller kristen, hedning, agnostiker, västgöte eller skåning.

Svaret på frågan hur man kan möjliggöra en större gemenskap som omfattar alla människor i Sverige, och i Östra Göinge, finns delvis i hur man möter de utmaningar som redan nämnts ovan; arbetsmarknad, bostäder, utbildning etc. Men detta är inte tillräckligt.

En annan del av svaret, som beredningen menar inte uppmärksammas i tillräcklig omfattning, är hur vi kan föra ett samtal om vilka krav vi skall ställa på varandra när vi lever tillsammans i den gemenskap som omfattar hela samhället och alla de skilda identiteter som ingår i det. Frågan kan också formuleras som att vi måste våga samtala om vilket Sverige vi vill leva i och vilka krav det ställer på oss alla, västgötar, skåningar, afghaner, syrier, kristna, muslimer etc. För att vi ska kunna skapa och upprätthålla en gemenskap inom ramen för ett större "vi" är det nödvändigt att våga utmana oss själva och varandra. Vi måste våga ifrågasätta våra egna normer och värderingar

likväl som vi måste våga kräva respekt för dem och ha modet att ifrågasätta andras normer och värderingar men samtidigt ha social fantasi nog att förstå dem.

Som en del av detta samtal är det viktigt att i många olika sammanhang, inte minst lokalt, föra ett ärligt och öppet resonemang kring respekt för de värderingar som vi menar utgör kärnan i vårt västerländska samhällssystem, avseende öppenhet, demokrati, yttrandefrihet, jämställdhet mellan könen, religionsfrihet etc. och som bygger på djupt rotade föreställningar om individens fri- och rättigheter. Om vi i Sverige skall kunna leva ett bra liv tillsammans, oavsett etnicitet, bakgrund, kultur, och värderingsgrunder, inom ramen för en större gemenskap, måste vi våga föra ett öppet och ärligt samtal om dessa frågor. Ett hämmat samtalsklimat, om vilket Sverige vi vill leva i, gynnar ingen, allra minst alla de nyanlända som söker att bli en del av det svenska samhället.

Östra Göinge kommun vill att alla som flyttar till kommunen skall bli stolta Göingar som talar väl om och sprider en positiv bild av kommunen. Det är också viktigt för integration och sammanhållning att de som flyttar till kommunen blir en del av den gemenskap som det innebär att vara en Stolt Göing. Den medborgardialog som beredningen genomförde kring begreppet stolthet och vad det är som gör eller skulle göra invånarna stolta över sin kommun pekade på att begreppet stolthet kan tolkas på många olika sätt. Vissa ser det som positivt att vara stolt medan andra tycker att ordet har en negativ klang av att sätta sig på höga hästar och vara förmer än andra. Beredningens uppfattning är att begreppet stolt Göing är en bra utgångspunkt för att bygga en framtida gemenskap mellan alla Göingar såväl nyinflyttade som redan etablerade. Medborgardialogen visar att kommunen bör arbeta vidare med och förtydliga begreppet Stolt Göing, vad det innebär och hur man kan förmedla det till alla Göingar. Ett lämpligt sammanhang för ett sådant arbete borde kunna vara i samband med ett nytt visionsarbete inför kommande mandatperiod.

Under arbetet i beredningen har ett flertal områden av betydelse för att alla grupper och individer skall känna sig välkomna och finna sig tillrätta i kommunen varit uppe för diskussion. Beredningen bedömer att det inte är möjligt att behandla alla dessa områden eller frågeställningar inom ramen för nuvarande uppdrag. Exempel på sådana områden är HBTQ - frågor, jämställdhet, frågor kring funktionshindrade och barnperspektivet. Dessa är viktiga frågor som var och en bör belysas ordentligt genom särskilda uppdrag. Lämpliga former för genomförande och uppdragens innehåll bör övervägas från fall till fall. Olika frågeställningar kan med fördel behandlas på olika sätt beroende på karaktär och omfattning. En del frågor kan lämpa sig för ett beredningsuppdrag eller för ett uppdrag till kommunstyrelsen att ta fram en strategi. I vissa fall kan en workshop kring en aktuell frågeställning i anslutning till ett fullmäktigesammanträde kanske vara en lämplig form.

6 Beredningens förslag

Mot bakgrund av ovanstående har beredningen landat i tre insatsområden som bedöms viktiga för att nyinflyttade skall bli stolta Göingar. Dessa är boende och arbete, samverkan och regelverk samt sammanhållning och social tillit.

6.1 Boende och arbete

En viktig utmaning framöver är att skapa förutsättningar för att Östra Göinge inte bara blir en transitkommun för alla dem som nu flyttar till kommunen utan att de istället väljer att bo kvar här. Särskild uppmärksamhet i det sammanhanget bör ägnas åt den höga sekundäromflyttningen bland utrikesfödda. Bostadsfrågan, jobbfrågan, bemötande, värderingar och attityder är centrala delar av en strategi för att människor skall välja att stanna kvar i kommunen.

Inom ramen för ett arbete med bostadsförfrågan är det viktigt att pröva nya innovativa idéer och lösningar för att också bättre utnyttja det befintliga bostadsbeståndet. Exempel på en på en sådan idé som kommit upp under arbetet i beredningen är en bostadsförmedling för att förmedla lediga rum i villor.

En viktig faktor, som sänder signaler om hur man ser på de nyinflyttade nyanlända, kan vara att koppla samman frågor kring integration med det regionala och lokala tillväxtarbetet, i stället för att låta det vara en fråga för socialtjänsten.

För att motverka olika former av så kallad strukturell diskriminering av nyanlända på arbetsmarknaden är det sannolikt lämpligt att arbeta med attitydpåverkande insatser.

6.2 Samverkan och regelverk

Kommunen bör arbeta kontinuerligt med att utveckla och förbättra samverkan med ansvariga myndigheter och andra aktörer som verkar inom det arbetsmarknadspolitiska fältet. Beredningen menar därför att den typ av samverkanslösningar som kommunen tillsammans med Arbetsförmedlingen avser att pröva inom till exempel projektet GoingeForward är mycket positivt och bör prövas i fler sammanhang.

Kommunen bör verka för ett förenklat regelverk inom arbetsmarknads- och integrationsområdet bland annat genom att påpeka brister i dagens system, utifrån ett kommunalt perspektiv, och att i olika sammanhang föreslå förbättringar. Kommunen bör ha ett aktivt förhållningssätt gentemot statsmakten när det gäller att framföra kommunen synpunkter utifrån det kommunala perspektivet. Beredningen har t.ex. konstaterat hur orimligt det är att människor väntar på besked om asyl under mer än ett helt år utan möjlighet till meningsfull sysselsättning som förbereder dem för det svenska samhällets krav i form av t.ex. språkutbildning eller arbete/arbetspraktik.

6.3 Sammanhållning och social tillit

Det är viktigt att kommunen arbetar vidare med frågor kring social inkludering och värderingar för att skapa ett öppnare, mer välkomnande och tillgängligt Östra Göinge. I det arbetet bör frågor som rör förhållningssätt bemötande och värderingar, när det gäller olika grupper uppmärksammas.

Beredningen föreslår också att kommunen arbetar vidare med begreppet Stolt Göing, vad det innebär etc. Lämpligen kan detta göras i samband med ett nytt visionsarbete inför nästa mandatperiod. Kan Stolt Göing vara ett sätt att bygga ”ett större vi” och bidra till inkludering?

Beredningen föreslår därför också att det startas ett arbete kring medborgardialog, inflytande och demokratifrågor som redskap för att bygga delaktighet, gemenskap, tillit och stolthet.

Kommunen bör lyfta frågan om vad som är en lämplig arena för samtal kring vilka krav vi skall ställa på varandra när det gäller tolerans, värderingar och människosyn. Hur kan civilsamhället bidra till att föra ett samtal kring dessa frågor?

Beredningen noterar det positiva arbete med olika förståelseskapande åtgärder som kommunstyrelsen och förvaltningen startat; mötesplatser, matmessa, låna en chef, en svensk etc. Ytterligare en förståelseskapande aktivitet som beredningen vill uppmärksamma skulle kunna vara en årlig integrationsfest och/eller en välkomstceremoni för dem som just fått svenskt medborgarskap.

För att belysa vikten av barnperspektivet kan det vara lämpligt att genomföra en aktivitet i anslutning till ett kommunfullmäktigesammanträde för att uppmärksamma och informera om arbetet inom området.

Som nämns i rapportens inledning har beredningen haft följande utgångspunkter för sitt arbete

- Östra Göinge skall vara en välkomnande och öppen kommun för alla.
- Östra Göinge utgår ifrån alla människors lika värde.
- Östra Göinge bevakar varje människas rättigheter och tydliggör dennes skyldigheter.

Under beredningens arbete har framgått att dessa begrepp går att fylla med olika innehåll och förväntningar och att det bara är genom att föra ett samtal om vad de står för som de kan de hållas levande och aktuella, när det gäller både rättigheter och skyldigheter. Beredningen menar därför att det är viktigt att framöver föra ett samtal kring hur man kan säkerställa att dessa värden präglar arbetet på olika nivåer i kommunen.